

Krim – historische, literarische und kulturelle Konnotationen

Akademisches Konferenzzentrum Husova-Jilská, Praha 1

3. 10. 2017

Yaraslava Ananka (Potsdam) & Heinrich Kirschbaum (Basel)
Martina Čechová (Praha)
Gernot Howanitz (Passau)
Kerstin Susanne Jobst (Wien)
Alexander Kratochvíl (Berlin)
Radomyr Mokryk (Praha)
Miroslav Olšovský (Praha)
Siegfried Ulbrecht (Praha)
Helena Ulbrechtová (Praha)
Radomír Vlček (Brno)
Iryna Zabiaka (Kyjiv)

Programm

Moderation: Kerstin Susanne Jobst, Helena Ulbrechtová

9.30 – 10.00 – Registration

10.00 – Eröffnung des Workshops:

Dr. Václav Čermák, Direktor des Slawischen Institutes der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik;

Prof. Dr. Kerstin Susanne Jobst

Dr. Helena Ulbrechtová

10.30 – Vormittagsblock

Kerstin Susanne Jobst (Wien):

Die Krim als Mythenraum

Martina Čechová (Praha):

Role krymského Chersonésu v zahraniční politice Byzantské říše od 4. do 10. století / Die Rolle von Chersones in der Außenpolitik von Byzanz vom 4. bis 10. Jahrhundert / Crimean Chersonesos and its role in the foreign policy of the Byzantine Empire (4th – 10th c.)

Radomír Vlček (Brno):

Krym v mocensko-politických aspiracích ruského impéria / Die Krim im Fokus der machtpolitischen Ansprüche des russischen Imperiums

Yaraslava Ananka (Potsdam) & **Heinrich Kirschbaum** (Basel):

Die Zone der Entfremdung. Der Krim-Diskurs in der heutigen Ukraine / Зона отчуждения. Крымский дискурс в современной Украине

Gernot Howanitz (Passau):

#krymnash

Internet-Meme und der „Web War“ um die Krim

12.30 – 13.30 – Mittagspause

13.30 – Nachmittagsblock

Helena Ulbrechtová (Praha):

Informationen zum Projekt, Vorstellung weiterer Autoren

Radomyr Mokryk (Praha):

Obraz Krymu v ruských a ukrajinských médiích / Das mediale Krimbild in Russland und in der Ukraine

Siegfried Ulbrecht (Praha):

Die *Krim* in poetischen Reisezyklen des 19. und 20. Jahrhunderts: Aleksej Tolstoj, Josef Svatopluk Machar und Margarita Aliger

Miroslav Olšovský (Praha):

Zkušenost ostrova v ruské literatuře / Die Insel-Erfahrung in der russischen Literatur

Alexander Kratochvil (Berlin):

Die krimtatarischen Erzählungen von Mychailo Kocjubyns'kyj

Iryna Zabiaka (Kyjiv):

Ukrajinská krásná, vědecká a publicistická literatura o krymských Tatarech / Ukrainische Belletristik, publizistische und wissenschaftliche Texte über die Krimtataren

---

Annotationen

Kerstin Susanne Jobst (Wien)

Die Krim als Mythenraum

Die Relevanz des Themas Krim erschließt sich in historischer oder aktueller Perspektive, aber auch in Bezug darauf, dass mit diesem realen und imaginierten Ort auch transnationale Mythenbestände verbunden sind - das Schwarze Meer als angeblicher Ort der Sintflut oder in Hinblick auf den Iphigenie-Mythos. Doch auch neuzeitliche Mythen über Krimgoten, heldenhafte Kämpfe und Niederlagen sind damit verbunden. Der Beitrag wird einen epochenübergreifenden Überblick über einige wesentliche Narrationen geben.

kerstin.susanne.jobst@univie.ac.at

=====

Martina Čechová (Praha)

Role krymského Chersonésu v zahraniční politice Byzantské říše od 4. do 10. století

Krymský Chersonésos se již od antických dob nacházel na geografické hranici, kde se klasický řecký svět střetával se světem neřeckým, „barbarským“. Tato situace se nezměnila, ani když se oblast severního Černomoří dostala do sféry vlivu Byzantské říše a Chersonésos se stal jejím nejsevernějším územím.

Krym byl oblastí, kterou v průběhu staletí prošly mnohé nomádské kmeny (např. Gótové, Hunové) a také oblastí, která byla ovlivněna zájmy různých „velmocí“ tehdejší doby (např. Chazarů, Rusů), což nutně poznamenalo život řeckých obyvatel Krymu i Chersonésu.

Ve svém příspěvku se budu věnovat tomu, jaký dopad měly výše zmíněné skutečnosti jak na život (hospodářství, administrativu) v Chersonésu, tak i na zahraniční politiku Byzantské říše v severopontském regionu v období od rané Byzance po konec 10. století.

Die Rolle von Chersones in der Außenpolitik von Byzanz vom 4. bis 10. Jahrhundert

Chersones befand sich seit der Antike an einer geographischen Grenze, wo die klassische griechische Welt mit der Welt der „Barbaren“ zusammentraf. Diese Situation blieb auch später unverändert, als die nördlichen Teile des Schwarzmeeresraumes in die Machtsphäre von Byzanz gerieten und Chersones dessen nördlichstes Gebiet darstellte.

Die Krim wurde im Laufe der Jahrhunderte von vielen nomadischen Stämmen durchstreift (z.B. Goten oder Hunnen) und geriet in den Fokus verschiedener Großmächte der damaligen Zeit (z.B. Russen oder Chasaren), was sich unweigerlich auf das Leben der damaligen Bewohner der Krim bzw. von Chersones auswirkte.

Im vorliegenden Beitrag möchte ich die Auswirkungen der oben genannten Realien auf die Wirtschaft und Verwaltung in Chersones sowie auf die Außenpolitik von Byzanz in dieser Region bis zum Ende des 10. Jhs. kurz umreißen.

Crimean Chersonesos and its role in the foreign policy of the Byzantine Empire (4th – 10th c.)

Crimean Chersonesos was situated at the geographical border where classical Greek world met the world of the “Barbarians” already in Antiquity. This situation did not change when the northern Pontic region became a part of the Byzantine Empire; Chersonesos was its northernmost outpost.

The Crimean Peninsula was visited by many nomadic tribes over time, e.g. the Goths or the Huns, and it was also a territory influenced by interests of various powers of that time (e.g.

the Khazars or the Rus'), which stigmatized life of Greek inhabitants of both the Crimea and Chersonesos.

In my paper, I will focus on the impact of the facts mentioned above on the life (economy, administration) in Chersonesos and I will be also dealing with the foreign policy of the Byzantine Empire in the northern Pontic region from the early Byzantine period to the end of the 10th century.

cechova@slu.cas.cz

=====

Radomír Vlček (Brno)

Krym v mocensko-politických aspiracích ruského impéria

Anexe Krymu Ruskou federací na jaře 2014 má hluboké historické kořeny. Obvykle se hledají jen ve 20. století, v politice sovětských vůdců. Ve skutečnosti jsou podstatně hlubší. Upozornění na ně přitom prokazuje mnohé nejen o ruském státu, ale i myšlení jeho společnosti. Především naznačuje souvislosti ruského a sovětského imperiálního myšlení, zejména jeho přesvědčení o nutné expanzi jako jediné záruce bezpečí ruského státu. Není jistě bezdůvodné naznačení, že objasnění této strategie je aktuální i pro současnou dobu.

Rusko ve své imperiální politice minimálně od doby panování cara imperátora Petra I. Alexejeviče (1689-1720) usilovalo o trvalý přístup k „teplému“, tedy Černému moři. Důvodem byla nejen jistota mezinárodního obchodu, ale i vojenská „bezpečnostní“ strategie. V tomto úsilí však Rusku překázelo neslovanské obyvatelstvo usazené po staletí na Krymském poloostrově a jeho okolí. Komunita, označovaná jako Krymští Tataři, byla pozůstatkem obyvatel mocné mongolské říše devastující svými nájezdy v průběhu 13. a 14. století to, co je v tradičním ruském paradigmatu označováno jako (Kyjevská) Rus. Po úspěších moskevských velkých knížat nad mongolskými vojsky v 15. století přišlo v 16. století na řadu zúctování cara „vší Rusi“ Ivana IV. Vasiljeviče s pozůstatky mongolských chanátů se sídlem v Kazani (1552) a Astrachani (1556); tentýž car zahájil rozsáhlou expanzi i vůči Sibiřskému chanátu. Krymský chanát jako jediný jeho mocenským aspiracím odolával. To se stalo trnem v oku nejen jemu, ale i jeho následníkům. Rusko-krymsko-tatarské „soupeření“ se po následující dvě staletí stalo mimořádně krutým. Cílem příspěvku je upozornit na historické souvislosti anexe Krymu, k níž došlo v roce 1783 především zásluhou knížete Grigorije Alexandroviče Potěmkina, odměněného za tento čin mj. titulem „Tauridský“ a na ideologická zdůvodnění toho mocenského kroku. Stranou nezůstanou ani podstatné souvislosti s dobou následující, včetně nejnovější.

Die Krim im Fokus der machtpolitischen Ansprüche des russischen Imperiums

Die historischen Ursprünge der russischen Krim-Annexion sind nicht nur im 20. Jh. und in der Politik der Sowjetunion zu suchen, sondern sie gehen auf die Zeit des Zarismus zurück. Sowohl das russische als auch das sowjetische imperiale Denken benutzten das Instrument der Expansion als Bestandteil ihrer Selbstbehauptung und als Garantie der nationalen Sicherheit. So sind Parallelen mit den neuesten Ereignissen nicht zu übersehen.

Der Beitrag beschreibt die Bemühungen der russischen Zaren um einen Zugang zum Schwarzen Meer und macht auf den hartnäckigen Kampf gegen das Krimkhanat, der zwei Jahrhunderte lang dauerte, aufmerksam. Ebenso werden die historischen Zusammenhänge des „Taurischen Projektes“ unter Katharina der Großen und dessen Konsequenzen für die spätere Zeit erläutert.

vlcek@brno.avcr.cz

=====

Yaraslava Ananka (Potsdam) & Heinrich Kirschbaum (Basel)

Die Zone der Entfremdung. Der Krim-Diskurs in der heutigen Ukraine

Nach der Krim-Okkupation und dem Anfang des Krieges in Donbass wird der Krim-Diskurs zum Katalysator neuer problematischer (Selbst-)Bestimmungen der Ukraine. Zu einem wichtigen und komplexen Raum dieser Identitätssuche avanciert die (Massen-)Kunst. Die entscheidende Reflexionsfigur stellt dabei, so die Ausgangsannahme unserer Untersuchung, die polysemantische, phraseologisch und intertextuell aufgeladene Figur der Entfremdung dar. Am Beispiel der intermediären zweisprachigen Projekte des Schriftstellers, TV-Moderators, Schauspielers und Sängers Antin Muchars'kyj (geb. 1968) versuchen wir aufzuzeigen, wie in den Entfremdungsfigurationen des renommierten Kiewer Pop-Künstlers diverse Ängste und Hoffnungen, Traumata und Komplexe der neuen ukrainischen Selbstbewusstwerdung in ihrer ethischen und ästhetischen Mehrdeutigkeit dramatisch zur Sprache kommen.

Ярослава Ананко (Потсдам) & Генрих Киршбаум (Базель)

Зона отчуждения. Крымский дискурс в современной Украине

После российской оккупации Крыма и начала войны в Донбассе крымский дискурс становится катализатором новых проблемных (само)определений Украины. Важнейшим и сложнейшим дискурсивным пространством этих идентификационных поисков оказывается (массовое) искусство. Решающей фигурой этих рефлексий, таков исходный посыл нашего исследования, становится полисемантическая, культурно и интертекстуально-фразеологически нагруженная фигура отчуждения. На примере интермедиальных двуязычных проектов писателя и артиста, актера и певца Антона Мухарского мы попытаемся показать, как в фигурациях отчуждения киевского поп-художника драматически проговариваются страхи и надежды, травмы и комплексы нового украинского самоосознания во всей их этической и эстетической многозначности.

ananka@uni-potsdam.de

kirschbh@hu-berlin.de

=====

Gernot Howanitz (Passau)

#krymnash

Internet-Meme und der „Web War“ um die Krim

Der Annexion der Krim durch Russland 2014 ging ein langanhaltender Konflikt voraus, der auch im Internet zum Teil heftigen Niederschlag fand. Ellen Rutten und Vera Zvereva haben für solche Fälle das Konzept der „web wars“ formuliert. Es beschreibt „discursive online combats, where alternative histories thrive and multifarious memories compete for hegemony“ (Rutten/Zvereva 2011:1). Wie in dieser Definition bereits anklingt, sind „web wars“ eng mit dem kulturellen Gedächtnis verknüpft bzw. instrumentalisieren dieses für ihre eigenen Zwecke. So bietet beispielsweise Stepan Bandera beiden Seiten im Ukraine Konflikt eine prominente Projektionsfläche (vgl. dazu Fredheim et al. 2014).

Was zunächst als „web war“ beginnt, führt zu einer kriegerischen Auseinandersetzung im „wirklichen Leben“, die nach wie vor durch das Internet medial begleitet wird. Diese mediale Vermittlung ist niemals neutral, sondern als eigenständiger Akteur zu verstehen, wie Roger Fentons berühmte Photographie aus dem Krimkrieg 1855 zeigt: Das Bild „Valley of the Shadow of Death“ wurde retuschiert, um spektakulärer zu erscheinen.

Ähnliches ist heutzutage auch im Netz zu beobachten. Bilder und Videos, die „viral gehen“, bestimmen den Alltag der gegenwärtigen Internetkultur. Wichtiger Teil der oben genannten „kriegerischen“ Online-Diskurse waren und sind deshalb Bilder und Videos, die kopiert, transformiert und weiterverbreitet und so zu sogenannten „Memen“ (Shifman 2013) werden. So wird in sozialen Medien und Microblogs unter dem Hashtag *#krymnash* erbittert um die Diskurshoheit über die Krim gekämpft. Geprägt wird dieser „web war“ durch historische Mythen und sowjetische Propaganda ebenso wie durch Zufallsprozesse, wie der Fall Natal’ja Poklonskaja zeigt: Über ein japanisches Anime-Forum erlangt die im März 2014 zur Generalstaatsanwältin der Krim ernannte Juristin den Status einer Internet-Celebrity, was in weiterer Folge von russischer Seite propagandistisch ausgewertet wird.

Der geplante Beitrag setzt sich zum Ziel, diese kreativen Prozesse nachzuvollziehen und versteht sich als Aktualisierung von Maria Pasholoks Überlegungen aus dem Jahr 2011 (Pasholok 2011); insbesondere soll auf historische und kulturelle Konnotationen der Krim Bezug genommen und die Funktion der Krim als Ort des kollektiven Gedächtnisses im spezifischen Umfeld der Internetkultur skizziert werden.

Literatur:

Fredheim, Rolf, Gernot Howanitz und Mykola Makhortykh: „Scraping the Monumental: Stepan Bandera through the Lens of Quantitative Memory Studies“. In: Digital Icons 12 (2014), 25-53. http://www.digitalicons.org/wp-content/uploads/issue12/files/2014/11/DI12_2_Fredheim.pdf (Letzter Zugriff: 31. 8. 2017).

Pasholok, Maria: „Between Runet and Ukrnet: Mapping the Crimean web war“. In Memory, Conflict and New Media: Web wars in post-socialist states, ed. Rutten, Ellen, Julie Fedor und Vera Zvereva. London 2011, 174-181.

Rutten, Ellen und Vera Zvereva: „Introduction: old conflicts, new media: post-socialist digital memories“. In: Memory, Conflict and New Media: Web wars in post-socialist states, ed. Rutten, Ellen, Julie Fedor und Vera Zvereva. London 2011, 1-18.

Shifman, Limor. Memes in Digital Culture. Cambridge (MA) 2013.

Gernot.Howanitz@uni-passau.de

=====

Helena Ulbrechtová (Praha)

Informationen zum Projekt, Vorstellung weiterer Autoren

ulbrechtova@slu.cas.cz

=====

Radomyr Mokryk (Praha)

Obraz Krymu v ruských a ukrajinských médiích

Po anexi Krymu a následného připojení poloostrova k Ruské federaci se „ukrajinské téma“ a především dění na Krymu stalo jedním z nejpopulárnějších v ruských médiích. Díky zrcadlovému efektu se i Ukrajina, která obviňuje Rusko z nevyprovokované agrese na východě země, hojně zabývá děním v sousedním státě. „Krymský problém“ zůstává stěžejním, což se promítá do každodenního tisku a webových portálů. Je celkem pochopitelné, že na tato témata mají po obou stranách rusko-ukrajinské hranice odlišné a většinou i opačné názory.

Postoj oficiálního Ruska vůči Krymu je jednoznačný a nekompromisní – poloostrov je součástí Ruské federace. To se promítá i do nejpobulárnějších mainstreamových ruských médií. Zprávy o Krymu jsou podávány jako zcela běžné záležitosti a v drtivé většině mají vzbudit pozitivní emoce. Nejpobulárnější weby typu Jandex.ru, Interfax a Ria-novosti za poslední dobu podávají následné informace z poloostrova: „Investice na poloostrově vyrostou na 825 mlrd. rublů“, „Počet utonutí během letní sezony klesá“, „Krym se vyšplhal na první příčku v řebříčku nejpobulárnějších turistických destinací mezi Rusy“ atd. V těchto příspěvcích nenajdeme žádné zmínky o sporném statusu poloostrova, ke Krymu se přistupuje jako k běžnému regionu RF.

Existují ale i „alternativní“ zpravodaje, kde obraz Krymu není spojován s úspěchy turistické sezony, nýbrž s politickými procesy. K takovým portálům patří především meduza.io. Web se poměrně často zabývá i problémy protiruských sankcí a jejich dopadů na Krym. Jistá témata zůstávají společná skoro pro všechny ruské zpravodaje – budování Kerčenského mostu na poloostrov anebo návštěva prezidenta Putina na anektovaném území.

Ukrajinská média se většinou zaměřují na úplně jiná témata. Stěžejnými zůstávají otázky pronásledování ukrajinských aktivistů na poloostrově – případy únosů občanů a soudních procesů s Ukrajinci se detailně monitorují největšími zpravodajskými weby – kupříkladu Ukrajinská Pravda a Obozrevatel.ua. Velkým tématem zůstává také pronásledování Krymských Tatarů, se kterými se Ukrajina po anexi výrazně solidarizuje. Rovněž existují poměrně pobulární zpravodajské portály, které se zaměřují výhradně na krymské události a věnují se otázkám porušování lidských práv na poloostrově – Krym.Realiji a Krym_SOS.

Téma (ne)uznání poloostrova součástí Ruska se často objevuje v médiích jak v Rusku, tak na Ukrajině. Zajímavou ilustrací toho, jak s podobnými otázkami pracují ruská a ukrajinská média, může sloužit skandál kolem mapy publikované lidskoprávní organizací Freedom House, kdy na konci srpna v jedné ze správ organizace Krym byl označen na mapě stejnou barvou jako Rusko. Vesti.ru a Ria.ru publikovaly zprávy v tom smyslu, že „evropské lidskoprávní organizace uznali Krym jako součást Ruska“. Ukrajinské noviny zprávu rovněž publikovaly s jasným odsouzením takového postoje Freedom House. Jak nakonec upřesnila samotná organizace, Krym nebyl označen stejnou barvou jako Rusko, protože by byl uznán za jeho součást, nýbrž z důvodu katastrofické situace v oblasti lidských práv na poloostrově.

Das mediale Krimbild in Russland und in der Ukraine

In dem Beitrag werden russische und ukrainische mediale Strategien in Bezug auf die Krim verglichen; auf beiden Seiten wird nun das Geschehen im Nachbarland verstärkt verfolgt und kommentiert. Die Spannweite und Unterschiede dieser Strategien bilden den Gegenstand meiner Forschungen.

Russland betrachtet die Halbinsel als einen festen Bestandteil der Russischen Föderation, was in den verbreitetsten russischen Medien seinen Niederschlag findet. Nachrichten über die Krim haben einen festen Platz im russischen medialen Alltag und sollen positive Emotionen wecken (so wird etwa von den Investitionen auf der Krim oder von der Insel als beliebtes Touristenziel berichtet).

Es gibt jedoch auch die „alternativen“ Medien, die über das politische Geschehen informieren (z.B. meduza.io.). Diese website berichtet ebenfalls über die Folgen der ökonomischen Sanktionen gegen Russland für die Krim. Bestimmte Themen – wie der Bau der Brücke zu Russland oder der Besuch des russischen Präsidenten auf dem annektierten Gebiet – kommen in allen Portalen vor.

Die ukrainischen Medien berichten vor allem über die Verfolgungen der ukrainischen Aktivisten. Ein wichtiges Thema bildet auch die Verfolgung der Krimtataren, mit denen sich die Ukraine solidarisch zeigt. Manche Portale spezialisieren sich auf die Frage der Verletzung der Menschenrechte auf der Krim.

Es werden verschiedene Beispiele der Auslegung und Präsentation der „Zugehörigkeit“ der Krim zu Russland dargestellt, wie z.B. der Skandal um das Portal „Freedom House“, das Russland und die Krim mit der gleichen Farbe markierte. Es geschah – so die Erklärung der Portalbetreiber nach einer Protestwelle – aufgrund der katastrophalen Situation in der Frage der Menschenrechte in Russland und auf der „russischen“ Krim.

rmokryk@gmail.com

=====

Siegfried Ulbrecht (Praha)

Die *Krim* in poetischen Reisezyklen des 19. und 20. Jahrhunderts: Aleksej Tolstoj, Josef Svatoopluk Machar und Margarita Aliger

Der Beitrag beschäftigt sich mit einer speziellen Genrevariante im Gefüge der künstlerischen Reisetexte, dem poetischen Reisezyklus.

Unter einem ‘poetischen Reisezyklus’ versteht man eine bewusst vereinigte Gruppe von Gedichten, in denen unterschiedliche Eindrücke von verschiedenen Abschnitten und Stationen einer oder mehrerer Reisen thematisiert werden.

Das spezifische Synergiepotential dieser literarischen Textsorte ergibt sich aus dem Zusammenwirken der in der abstrakten Grundstruktur angelegten Merkmale der ‘Zyklisierung’ und des ‘Reisesujets’. Als literarästhetische Verfahren bieten beide die Möglichkeit, scheinbar unmittelbare Bilder aus ganz unterschiedlichen Kontexten zu neuen semantischen Einheiten und somit zu einem kohärenten Ganzen zu ordnen.

Der Reisezyklus vermag subjektnahe und subjektferne Themen frei zu vereinen. Als spezielle Typen von Reisezyklen lassen sich z.B. die „Italienreise“, die „Griechenlandreise“, die „Afrikareise“ usw. anführen, ferner das Thema der Reise in die nahe Umgebung, zum Beispiel aufs Land (im Gegensatz zur Stadt).

Ein bevorzugter geographischer Ort innerhalb der Tradition des Reisezyklus stellt die Halbinsel Krim mit ihrer wechselvollen Geschichte dar (1783 Annexion durch Russland, 1853-1856 Krimkrieg, 1954 Eingliederung in die Ukrainische SSR, 2014 erneute Annexion der Krim durch Russland). Anhand einiger ausgewählter Reisezyklen der russischen und tschechischen Literatur (A.K. Tolstoj's *Krymskie očerki, 1859/1867*; J. Sv. Machars *Výlet na Krym, 1900*; M.Ios. Aligers *Krymskie stichi, 1952*) sollen in dem Beitrag verschiedene *Krim-Bilder* des 19. und 20. Jahrhunderts aufgezeigt werden.

ulbrecht@slu.cas.cz

=====

Miroslav Olšovský (Praha)

Zkušenosť ostrova v ruskej literatúre

Přestože Krym je poloostrovem, není jen tímto geografickým útvarem, ale především je nejen v ruské kultuře hraničním místem, které má svou řeč. Je místem mezní zkušenosti, jakýmsi ostrovem, jak jej vnímá třeba Paustovskij. Příspěvek se zabývá tzv. „krymským textem“, tedy souborem literárních děl, zpracovávajících téma Krymu jako hraničního místa v moderní ruské literatuře od Čechovova *Černého mnicha* a *Dámy s psíčkem*, přes Grinovy romány (*Zářivý svět*, *Cesta nikam*), Nabokovovo *Jaro ve Fialtě* či Gazdanovovy *Večery s Claire*, až po Bulgakovovo drama *Útěk* anebo Paustovského ságu *Román o životě*.

Die Insel-Erfahrung in der russischen Literatur

Die Krim wird nicht nur als rein geographisches Gebilde wahrgenommen, sondern auch (und nicht nur in der russischen Literatur) als ein Grenzort, der seine eigene Sprache spricht. Als

ein Ort der Grenzerfahrung wird sie z.B. von Konstantin Paustovskij dargestellt. Der vorliegende Beitrag macht sich zum Ziel, den sog. „Krim-Text“ der russischen Literatur aufzuzeigen, d.h. den Korpus der literarischen Werke, in denen die Krim als ein Grenzort erscheint. Es handelt sich um Texte der modernen russischen Literatur, von Čechov über Grin, Nabokov, Bulgakov bis zu Gazdanov oder Paustovskij.

olsovsky@slu.cas.cz

=====

Alexander Kratochvil (Berlin)

Die krimtatarischen Erzählungen von Mychailo Kocjubyns'kyj

Der ukrainische Schriftsteller Mychajlo Kocjubyns'kyj (1864-1913) arbeitete im Rahmen der landwirtschaftlichen Schädlingsbekämpfung der russischen Regierung in den Jahren 1892-1896 in Moldawien und auf der Krim. Seine Erlebnisse und Begegnungen inspirierten ihn zu mehreren Prosatexten, die als moldawischer und Krimzyklus bezeichnet werden. Zum Krimzyklus gehören vier umfangreiche Texte, von denen einer die Folgen der Schädlingsbekämpfung für die lokalen Weinbauern behandelt („Дорогою ціною“) und drei die Krimtaren und ihre Kultur reflektieren („В путях шайтана“, „На камені“, „Під мінаретами“).

Eine mögliche Fragestellung für weitere kulturwissenschaftlich orientierte Untersuchungen sollte einerseits die soziokulturellen Verflechtungen der Krimtaren mit anderen Bevölkerungsgruppen, besonders den Russen, und andererseits die Medialisierung der kulturellen Konstellation durch literarische Verfahren in den Blick nehmen.

texty@hotmail.com

=====

Iryna Zabiaka (Kyjiv)

Ukrajinská krásná, vědecká a publicistická literatura o krymských Tatarech

Události na Krymu v roce 2014 vyvolaly hodně debat o politice, moci, mezinárodním právu a mezinárodních vztazích. Mnohem méně se však hovořilo o tom, nakolik kulturní a vědecký zájem o krymskou kulturu a literaturu souvisí se zneužitím práva a politických dohod. Říká se, že „Inter arma silent Musae“, ovšem kulturní a intelektuální interakce je podstatnou pro pochopení, z kterého pak vzniká právo a moc. Anexe Krymu a intervence na Donbasu položily řadu otázek i k ukrajinské kulturní politice, jedna z nich zní „co jsme měli udělat, aby k tomuto nedošlo?“. Ukrajina považuje Krym za svou součást, ale co se vlastně ví o kultuře, dějinách a významných osobnostech této části země? A co vědí o sobě sami krymští Tataři? Tento příspěvek se pokusí shrnout ukrajinský vědecký, publicistická a literární zájem o Krymské Tatary s využitím těchto aspektů:

- Vývoj zájmu ukrajinských autorů o krymskotatarskou literaturu a překlady do ukrajinštiny ve 20. století (A. Krymský, M. Mirošničenko);
- současná prezentace krymskotatarské literatury v programu povinné školní četby (I. Gasprinski, E. Umerov) a na vysokých školách;
- vědecký zájem o krymskotatarskou literaturu (např. obhájené disertační práce v oboru „krymskotatarská literatura“);
- ukrajinské publicistické a vědecké texty po roce 2014 o Krymu, jeho dějinách a literatuře včetně jejich odezvy u ukrajinského publika (knihy o M. Džemilevovi, dějinách krymských Tatarů 20. století, osudech krymských Tatarů po roce 2014);
- současná pozice krymskotatarského jazyka a literatury na Ukrajině;
- přínos medializace tohoto tématu pro krásnou literaturu krymských Tatarů.

Tyto otázky by měly reflektovat zájem ukrajinské společnosti o krymské dějiny, kulturu a osobnosti. Ukrajina přišla o Krym v určitých aspektech praktického, i kulturního života, ale stále o něj bojuje na jiných úrovních. Tento „boj“ na abstraktní úrovni může být jedním z ukazatelů stavu a vývoje ukrajinské společnosti a krymskotatarské menšiny na Ukrajině.

Ukrainische Belletristik, publizistische und wissenschaftliche Texte über die Krimtataren

Der Beitrag beschäftigt sich mit dem Interesse der Ukrainer an der Kultur und Geschichte der Krim, das erst seit der russischen Annexion der Krim und der militärischen Intervention im Donbass 2014 neu geweckt wurde. Die neu gestellte Frage in den kulturpolitischen Debatten lautet: Was hätten wir dagegen machen können? Die Ukraine hält die Krim für ihren Bestandteil, aber was wissen die Ukrainer von der Kultur, Geschichte und von den bedeutenden Persönlichkeiten aus diesem Landesteil? Und was wissen die Krimtataren von sich selber?

Der vorliegende Beitrag möchte das ukrainische Fach- und Literaturinteresse an den Krimtataren anhand der folgenden Aspekte resümieren:

- die Entwicklung des Interesses der ukrainischen Autoren an der krimtatarischen Literatur und die Übersetzungen ins Ukrainische im 20. Jh. (A. Krimskij, M. Mirošničenko);
- die aktuelle Präsentation der krimtatarischen Literatur als Pflichtlektüre in den Schulen (I. Gasprinskij, E. Umerov) und im Hochschulunterricht;
- das wissenschaftliche Interesse an der krimtatarischen Literatur (z.B. Dissertationen);
- ukrainische publizistische und wissenschaftliche Texte nach 2014 über die Krim, deren Geschichte und Literatur, einschließlich ihrer Rezeption beim ukrainischem Publikum (Bücher von M. Džemilev über die Geschichte der Krimtataren im 20. Jh. oder über ihr Leben nach 2014);
- die aktuelle Stellung /Wertung der krimtatarischen Sprache und Literatur in der Ukraine;
- die Medialisierung des krimtatarischen Themas als Triebfeder für die Entwicklung der Belletristik der Krimtataren.

Der „Kampf um die Krim“, der gegenwärtig auf einer abstrakten Ebene im kulturellen Selbstidentifizierungsprozess der heutigen Ukraine ausgefochten wird, kann u.a. als Prüfstein der Modernisierung der Verhältnisse in der Ukraine und innerhalb der krimtatarischen Minderheit gewertet werden.

iryna.zabiaka@gmail.com